

Увод у Псалтир

Увод у Стари Завет

доц. др Ненад Божовић

28.03.2024.

Литература

- М. Ердељан, Посебан увод у Свето Писмо Старог Завета, 119-126.
- W. Harrington, Uvod u Stari Zavjet, 321-355.
- Н. Божовић, Псалтир и Псалми, Лексикон библијске егзегезе, 2018, 352-353.

УВОД

- у питању су најмоћније, најделотворније, најтоплије и најискреније речи које је човек Богу могао упутити у историји – Псалтир је књига молитве
- Док сада разговарамо неко се Богу моли управо речима псалтира
- „Боље да сунце престане да сија него да Псалтир престане да се чита“

УВОД

- збирка молитава и похвала Богу у песничком облику, укупно 150 песама или псалама.
- Псало – певање уз музичку пратњу, јеврејски техилим – песме хвале

Значај Псалтира

- Господ Исус Христос у својој проповеди цитира Псалтир више него иједну другу старозаветну књигу – половина СЗ цитата у НЗ су из Псалтира (само у Отк 103 пута, а у Јеванђељима 149 места – укупно око 300 СЗ цитата)
- Сами апостоли почетак Христове проповеди прате псаламским цитатом (Ревност за дом твој изједе ме - Пс 68), а он Сам са крста пре Васкрсења користи речи из Псалтира као последње речи пред смрт – „Оче у руке твоје предајем дух свој“ (Пс 30, 6)
- рана Црква; антифоно певање, Псалтир се обилато користи у богослужењу; псалми су проткани кроз све службе

Значај Псалтира

- Осим употребе за заједничка богослужбена сабрања, Псалтир има велику улогу у личном духовном животу појединца, за „домашње“ читање и подвиг
- Једина књига која се штампа као сепарат
- Устав за читање Псалтира: Свети Сава – „да Псалтир никада не престаје“ – вековима су се молитвама из псалама рађали и препорађали Срби

Садржај и структура Псалтира као збирке

- Иако су у питању молитве и песме, садржај молитава је широк и богат. Постоји и више врста псалама о којима ћемо касније више рећи. Тужбалице, ламнетни и покајни псалми појединца и заједница, мудросни псалми, хвалитни псалми, месијански, царски, тзв. псалми за пењање, сионски псалми, псалми о страдању народа.
- Добар део псалама рекапитулира читаву историју спасења односно сав садржај историјских књига СЗ: доба патријараха, Излазак из Египта, доба царева, пад Јерусалима и доба ропства. Пошто садрже и пророштва о доласку Месије, псалми рекапитулирају и пророчке књиге. Многи псалми нас поучавају како да слушамо заповести Божије и уче нас врлини, они рекапитулирају законске текстове и зову се најчешће мудросни псалми.

Садржај и структура Псалтира као збирке

- Један од најбољих увода у Псалтир написао је Свети Атанасије Велики у посланици Маркелину. То је био монах који је прездравио од болести највише читао псалме. Он каже следеће за Псалтир:
- „Сваки, дете моје, Свештени Спис Старог и Новог Завета богонадахнут је и користан за учење, као што је већ речено, али књига Псалама има нешто посебно што се да уверљиво запазити. Јер свака књига служи да објављује своју поруку, а ова као неки рајски врт у себи садржи то све и још о томе мелодично пева и своје поруке опет нам са певањем казује.“
- С обзиром да рекапитулира сав садржај Старог Завета и историје спасења, Псалтир је још у врло рано време подељен на 5 делова или 5 књига према тематском садржају који одговара Петокњижју Мојсијевом. Поред тога, он је за богослужбене потребе подељен у још мање целине – катизме за време којих се седи – реч катизи на грчком значи седети.

Аутори псалама

- Псалтир је настајао постепено у дугом временском периоду.
- Ми обично кажемо 150 псалама Давид псалмопојац, али сам Псалтир наводи имена још неколико аутора: Асаф (12), синови Корејеви (10), Соломон 2, Мојсије 1 (90), Етан Израиљац, Еман (1) 50 не наводе аутора, али се сматра да их је написао или макар записао Јездра писмознанац.

Аутори псалама

Св. Атанасије Велики о ауторству псалама: „Неки мисле да су сви они блаженог Давида, али то није означено. Јер се сви псалми наводе начелно као Давидови, али се у натписима показује чији је који Псалам. Јер су изабрана 4 начелника певања, и 288 њихових пратилаца (1Дн 15-16).“ Та имена су имена четворице началника певачких. „Ради тога су приписани Давиду што је он био узрочник да они постоје, јер је он први изабрао певаче и почео да пева“ – зато је удостојен ове части.

Слика десно – западни лук, Дечани (пророк и цар Давид)

Врсте псалама

- **МУДРОСНИ:** Пс 1 као наслов – проемијум псалтира
- Пс 91, 13: „Праведник као палма процветаће и као кедар на Ливану увећаће се“
- Пс 36: „Уздај се у Господа и чини доброту, и настели земљу и наситићеш се богатством њенима. Наслади се Господом и даће ти молбе срца свога“
- Пс 36: „Бејах млад и остарех и не видех праведнога остављеног, ни деце његове да просе хлеба“.
- Пс 93, 12-14: „Блажен је човек кога укориш Господе, и из Закона твога научиш га да га укротиш у дане зле, док се не отвори јама грешнику“
- Пс 118: Благословен јеси Господе научи ме законима Твојим

Врсте псалама

- **МУДРОСНИ:** Пс 1 као наслов – проемијум псалтира
- Пс 91, 13: „Праведник као палма процветаће и као кедар на Ливану увећаће се“
- Пс 36: „Уздај се у Господа и чини доброту, и настели земљу и наситићеш се богатством њенима. Наслади се Господом и даће ти молбе срца свога“
- Пс 36: „Бејах млад и остарех и не видех праведнога остављеног, ни деце његове да просе хлеба“.
- Пс 93, 12-14: „Блажен је човек кога укориш Господе, и из Закона твога научиш га да га укротиш у дане зле, док се не отвори јама грешнику“
- Пс 118: Благословен јеси Господе научи ме законима Твојим

Врсте псалама

- **А) Прозбени псалми појединца и заједнице** – ламентни псалми. Тескобна стања, искрене исповести пред Господом.
- Пс 6, 7-8: „Уморих се у уздисању мојем, сваку ноћ квасим одар свој, сузама својим постељу обливам, смути се од жалости око моје, остарих од свих непријатеља мојих“
- Пс 17, 5-6: „Обузеше ме болови смртни и потоци безакоња смутише ме. Болови адски сколише ме“
- Пс 41, 4: „Бише ми сузе моје хлеб дан и ноћ“
- Пс 54, 4: „Срце се моје смути у мени и страх смртни попаде на ме, страх и трепет дође на ме и покри ме тама“

Прозбени псалми појединца и заједнице

- Утисак да се Господ скрива: Пс 9, 22: „Зашто си Господе одступио далеко? Пренебрегаваш у потребно време у невољи“ Пс 21, 2-3: „Боже, Боже мој зашто си ме оставио? Далеко су од спасења мога речи крикова мојих. Вичем у дану и не чујеш и у ноћи нема одговора на агонију моју.“
- Разлози за оваква стања су бројни: напади непријатеља, сплеткароша, сиромаштво, избеглиштво, телесне болести. Некада су све ово последице самог греха који је учинио човек, али не нужно.
- „Пролићу пред њим молитву моју и тугу моју пред њим објавићу“ – дефиниција проблема и исказивање, вербализовање осећања у најдубљем и најинтимнијем односу са Богом

Одговор Божји: Радост

- Одговор Божији: Пс. 29, 12-13: „Обратио си плач мој у радост, растргао си врећу жалости моје и опасао ме весељем. Тако да ти пева слава моја, нећу бити снужден и ућутати... до века ћу те исповедати и хвалити“
- Одговор Пс 6: „Услиша Господ глас плача мојега“
- Одговор Пс 93: „Господе по мноштву болова мојих у срцу моме, утехе Твоје обрадоваше душу моју“
- Наративна структура Псалтира овде – Већина псалама почиње тужбалицом а завршава се хвалоспевом. Почетак псалтира обилује тужблицама, док је сам крај обележен хвалитним псалмима. То показује да не само да се већина појединачних псалама креће у овој структури него

Врсте псалама

- **Псалми који се читају у тескоби:**
- Пс 3, Пс 23 – Господ је пастир мој, Пс 90 – који живи у помоћи вишњегга – у рату су га рецитовали и пришивали (такође током демонских напада)
-
- **Б) Покајни псалми појединца и заједнице**
- Тумачење 50 псалма -
- Пс 43: страдања народна – за читање када народ страда

Месијански псалми

- Пс 2, 7: „Ти си син мој, ја те данас родих“
- Пс 21, 19: „Разделише одећу моју међу собом и за хаљину моју бацаху коцку“
- Пс 109, 1: „Рече Господ Господу моме, седи мени с десне стране, док положим непријатеље Твоје за подножје ногама твојим“ – Христос пита фарисеје шта ви мислите о Христу, чији је син? Они кажу Давидов. Како га Давид духом назива Господом? Син није само син човечији односно само човек него и Син Божији.

Царски псалми

- *Царски псалми* прате посебне догађаје из живота цара: дан ступања на власт, свечану процесију у сусрет цару, полазак у рат, а одликује их дворски језик и церемонијал (2, 20, 72, 110, 132). Искази о земаљском цару као помазанику Јахвеовом биће у пост-егзилном периоду читани у контексту очекивања долазећег Месије, те ће псалми који изражавају наду на обнову давидовског савеза понети назив *месијански* (нарочито 2, 72, 110). Сам Христос ће у Новом Завету позивати на Пс 110 (уп. Мт 22, 42-46), а осим поменутих новозаветни писци препознаваће и у другим псалмима месијанска значења (22, 7 и Мт 27, 39, Јн 16, 4).

Псалми за пењање

- Псалми степеница: уз бубањ и уз псалтир нека му псалмопоју; хвалите Господа (уз музичку пратњу). *Псалме за пењање* (120-23) користили су ходочасници који долазе у Јерусалим и пењу се уз степенице Храма.

ХВАЛИТНИ ПСАЛМИ

- исказују благодарна стања појединца након опроштених грехова и услишених молитви – на песму се позива цео створени свет – све што дише – и све што је створено.... указује на есхатолошко стање заједнице са Богом и предокушај будућег Царства
- причастен

Преводи Псалтира код Срба

- Ђуро Даничић Даничић
- Свети Иринеј Нови (Ћирић) - (псалми у часослову са тумачењима)
- Епископ Атанасије Јевтић
- Професор Драган Милин
- Професор Емилијан Чарнић (псалми у часослову)

Тумачења псалама

- Свети оци тумаче Псалтир „Благослови душо моја Господа“ – Свети Атанасије Велики и Свети Василије Велики
- Свети Јован Златоусти, Беседе на псалме, епархија Нишка
- Еп. Атанасије Јевтић, превод Псалтира, поговор
- Свети Атанасије Велики, Посланица Марселину,
- Н. Божовић, Псалтир и Псалми, Лексикон библијске егзегезе, 2018.
- Д. Михајловић, Рецепција Св. Писма у списима отаца ране Цркве у Египту.

Како читати Псалтир?

- Црквени- богосложбени ритам читања и лични, молитвени подвиг
- Наћи од тих превода који души нашој највише годи, који најбоље разумемо и чије речи нам одзвањају у срцу
- Помолити се пред читање псалама
- Почети читање псалама – за почетак 3 псалма – после до славе – па како се духовно напредује најидеалније катизма дневно
- Свети Порфирије Кавсокаливит
- Речи Светог Саве – „Псалтир да никада не престаје“